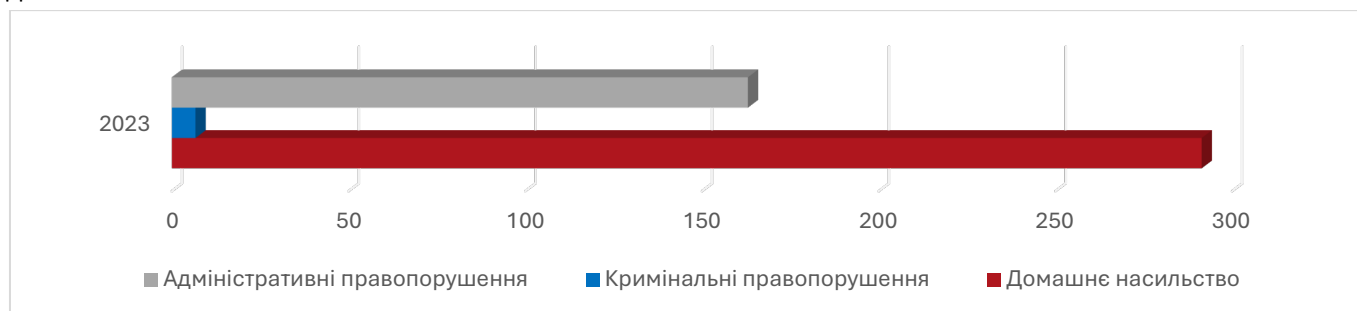

Правовий бюлетень Данської ради у справах біженців (DRC) з питань гендерно зумовленого насильства та протидії насильству стосовно дітей: Випуск №107

Гендерно зумовлене насильство

1. Парламент просуває правові реформи щодо запобігання та протидії домашньому насильству

Довідкова інформація: За даними Міністерства внутрішніх справ (МВС), у 2023 році було зареєстровано 291400 випадків домашнього насильства. З них понад 163000 випадків були розглянуті як адміністративні справи, що призвело до визнання їх адміністративними правопорушеннями та накладення адміністративного стягнення¹; тоді як 6700 були кваліфіковані як кримінальні правопорушення, пов'язані з домашнім насильством.²

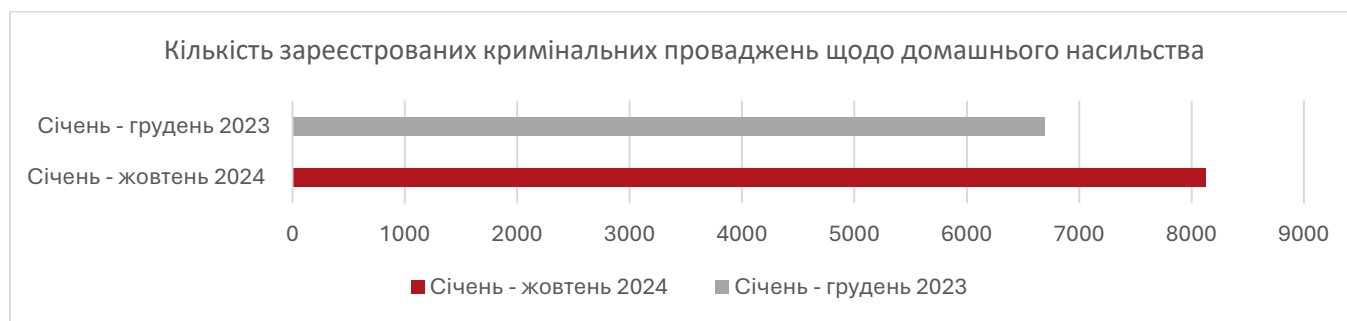
За даними Офісу Генерального прокурора, станом на жовтень 2024 року кількість зареєстрованих випадків домашнього насильства зросла на 80% порівняно з відповідним періодом у минулому році (включаючи як адміністративні, так і кримінальні справи). Зокрема, у 2024 році було зареєстровано 8125 кримінальних проваджень, пов'язаних з домашнім насильством, за участі понад 5000 постраждалих, більшість з яких — жінки та діти³, тоді як за перші 5 місяців 2024 року кількість зареєстрованих кримінальних проваджень становила 1521⁴.

¹ Особи, які порушують норми Кодексу про адміністративні правопорушення (КУпАП), несуть адміністративну відповідальність, і по відношенню до них застосовуються адміністративні стягнення, такі як штрафи або громадські роботи.

² Посилання на джерело: https://media-www.npu.gov.ua/npu-pre-prod/sites/1/Docs/Dialnist/Richni_zvity/zvit_NPU_2023.pdf

³ Посилання на джерело: <https://zmina.info/news/za-rik-kilkist-vypadkiv-domashnogo-nasylstva-v-ukrayini-zroslo-na-80-ofis-genprokurora>

⁴ Посилання на джерело: <https://opendatabot.ua/analytics/domestic-violence-2024-5>

Подальші зміни: 22 травня 2024 року Верховна Рада ухвалила [Закон № 3733-IX](#)⁵, яким внесла зміни до [КУпАП](#) щодо посилення відповідальності за домашнє насильство та насильство за ознакою статі⁶ відповідно до вимог [Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами \(Стамбульської конвенції\)](#)⁷. Нове законодавство містить положення, щодо наступного:

Питання	Стан до прийняття закону	Стан після запровадження закону
Програми для кривдників ⁸	Якщо суд прийняв рішення про проходження кривдником програми для кривдників, така особа мала самостійно звернутися до відповідних служб ⁹ і пред'явити рішення суду. Така процедура створювала ризики невиконання рішення суду та потенційного уникнення відповідальності кривдниками.	Суди надсилають рішення напряму відповідним службам про необхідність проходження кривдником програми, гарантуючи, що кривдник не зможе зволікати або уникати проходження такої програми.
Унеможлиблюється уникнення адміністративної відповідальності за домашнє насильство з підстав малозначності ¹⁰	Адміністративне правопорушення, пов'язане з домашнім насильством, могло бути визнане малозначним, внаслідок чого особа звільнялася від адміністративної відповідальності і отримувала	Адміністративне правопорушення, пов'язане з домашнім насильством, не може вважатися малозначним. Тому, якщо людину визнано винною у вчиненні такого правопорушення, така людина притягується до адміністративної відповідальності.

⁵ Закон набуде чинності 19 грудня 2024 року.

⁶ В українському законодавстві термін «насильство за ознакою статі» використовується замість терміну «гендерно зумовлене насильство», оскільки поняття «гендер» не закріплене в національному законодавстві; натомість використовується вужчий за обсягом термін «стать».

⁷ [Стамбульська конвенція](#) ратифікована і набула чинності в Україні у 2022 році. Як держава-підписант, Україна зобов'язана вдосконалити своє законодавство у сфері протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі відповідно до цієї конвенції.

⁸ Програма для кривдників складається із заходів, заснованих на оцінці ризиків і спрямованих на зміну насильницької поведінки кривдника. Вона спрямована на розвиток неагресивної психологічної моделі особистісних стосунків, забезпечення відповідальності кривдника за свої дії та їхні наслідки, в тому числі у вихованні дітей, та подолання упереджень щодо гендерних ролей.

⁹ Під «відповідними службами» слід розуміти органи місцевого самоврядування та місцеві державні адміністрації.

¹⁰ Малозначність правопорушення - це випадок, коли вчинене адміністративне правопорушення вважається настільки незначним, що суд може прийняти рішення про не притягнення особи до адміністративної відповідальності. Зазвичай це стосується ситуацій, коли правопорушення не завдало істотної шкоди, його наслідки не є тяжкими, а також інші обставини справи можуть бути враховані.

	лише усне зауваження ¹¹ без накладення адміністративного стягнення, що часто залишало кривдників непокараними.	
Збільшено строки для накладення адміністративних стягнень за вчинення домашнього насильства та насильства за ознакою статі	Суд має лише три місяці з дня вчинення правопорушення для прийняття рішення про накладення адміністративного стягнення за вчинення домашнього насильства та насильства за ознакою статі.	Цей строк для прийняття відповідного судового рішення продовжено до шести місяців. Це дає більше часу для повідомлення про домашнє насильство та насильство за ознакою статі, збору доказів та забезпечення ретельного розслідування.
Введено визначення сексуального домагання та адміністративної відповідальності за це	Сексуальне домагання раніше вважалося лише одним із видів сексуального насильства ¹² в рамках кримінального законодавства.	Визначення сексуального домагання і пов'язаної з ними адміністративної відповідальності за ці дії було внесено до КУпАП. Це дозволить чітко розмежувати визначення та адміністративну відповідальність ¹³ за сексуальне домагання як окреме адміністративне правопорушення.
Запровадження окремих норм у КУпАП щодо відповідальності за домашнє насильство, насильство за ознакою статі та невиконання термінового заборонного припису	Домашнє насильство, насильство за ознакою статі, невиконання термінового заборонного припису та неповідомлення про місце свого тимчасового перебування під час дії такого припису, розглядалися в рамках однієї і тієї ж норми КУпАП, з однаковими видами санкцій.	Для кожного виду цих правопорушень запроваджено окремі положення з відповідними санкціями. Це зроблено не для того, щоб надати їм нові визначення — оскільки визначення в основному залишаються незмінними, — а щоб забезпечити можливість накладення різних санкцій для кожного виду правопорушень.
Захист малолітніх¹⁴ та неповнолітніх¹⁵ осіб	Малолітні та неповнолітні особи, які стали свідками домашнього насильства, насильства за ознакою статі, не визнавалися потерпілими в адміністративних справах, якщо їм не було завдано безпосередньої шкоди.	Будучи свідками правопорушення, малолітні та неповнолітні особи визнаються потерпілими у таких справах.
Запроваджено відповідальність для неповнолітніх осіб	До неповнолітніх осіб, які вчинили домашнє насильство,	Неповнолітні притягуються до адміністративної відповідальності за

¹¹ Усне зауваження не є адміністративним стягненням, а є заходом впливу, який може бути застосовано за малозначне правопорушення згідно КУпАП.

¹² Згідно з українським законодавством, сексуальне насильство - злочин, який полягає у вчиненні будь-яких насильницьких дій сексуального характеру, не пов'язаних із проникненням в тіло іншої особи, без добровільної згоди такої особи.

¹³ Такі діяння каратимуться штрафом у розмірі від 1700 до 3400 гривень, або громадськими роботами (від 20 до 40 годин), або виправними роботами (до одного місяця з утриманням 20% заробітку), або адміністративним арештом терміном до 10 днів.

¹⁴ Згідно з українським законодавством, дитина вважається малолітньою до досягнення нею 14-річного віку.

¹⁵ Згідно з українським законодавством, неповнолітньою вважається дитина у віці від 14 до 18 років.

	застосовувалися лише окремі заходи впливу ¹⁶ .	домашнє насильство на тих самих підставах, що й дорослі ¹⁷ .
Вимога щодо обов'язкового повідомлення кривдниками, стосовно яких винесено терміновий заборонний припис	Законом не було передбачено конкретного строку, протягом якого кривдники, щодо яких винесено терміновий заборонний припис, зобов'язані залишити спільне з особою, яка пережила насильство, місце проживання та повідомити Національну поліцію про своє тимчасове місце перебування.	Кривдники зобов'язані повідомити Національну поліцію про своє тимчасове місце перебування протягом одного дня з моменту винесення термінового заборонного припису. Ця вимога спрямована на посилення моніторингу пересування кривдників.

Протидія насильству стосовно дітей

2. Зміни до законодавства щодо протидії насильству стосовно дітей

Довідкова інформація: У 2017 році Дитячий фонд ООН (ЮНІСЕФ) представив статистику, згідно з якою 67% дітей віком від 11 до 17 років стикаються з булінгом в Україні¹⁸. У 2018 році Парламент прийняв антибулінгове законодавство, включивши у нього таке поняття як «булінг» та встановивши адміністративну відповідальність за булінг в освітньому процесі, визнавши, що булінг переважно відбувається в освітніх установах, де діти регулярно взаємодіють зі своїми однолітками та вчителями і можуть стикатися з такими діями найчастіше. За даними загальнонаціонального репрезентативного дослідження «Булінг і толерантність в закладах освіти після 24 лютого 2022 року»¹⁹ 51,3% опитаних дітей повідомили, що колись стикалися з булінгом. Однак булінг не обмежується виключно освітнім процесом, він також трапляється в інших середовищах, де діти проводять час, наприклад, у сферах спорту, культури, оздоровлення та відпочинку, лікування.

Подальші зміни: 6 червня 2024 року Верховна Рада ухвалила [Закон № 3792-ІХ](#), який удосконалює правові засади запобігання насильству та жорсткому поведінню з дітьми²⁰, насамперед у формі булінгу. Метою змін є удосконалення законодавчого визначення булінгу, розширення сфери застосування антибулінгового законодавства та створення механізмів захисту прав дітей та інших осіб у всіх середовищах, де може мати місце булінг. Наступні зміни внесені до законодавства:

Питання	До	Після
Оновлено визначення булінгу	У 2018 році до Закону України «Про освіту» було внесено визначення булінгу, яке поширюється лише на освітній процес:	Законом № 3792-ІХ було внесено зміни до Закону України «Про охорону дитинства» , які надають нове, ширше визначення булінгу, таким чином розширюючи сферу дії

¹⁶ Наприклад: 1) зобов'язання публічно або в іншій формі попросити вибачення у потерпілого; 2) попередження; 3) догана або суворі догани; 4) передача неповнолітнього під нагляд батькам або особам, які їх замінюють, чи під нагляд педагогічному або трудовому колективу за їх згодою, а також окремим громадянам на їх прохання.

¹⁷ Згідно з українським законодавством, людина вважається повнолітньою після досягнення нею 18 років.

¹⁸ Дані наведено за результатами дослідження, проведеного на замовлення ЮНІСЕФ у 2017 році, посилання: <https://reliefweb.int/report/ukraine/bullying-ukraine-major-problem-children-unicef-launches-anti-bullying-campaign>

¹⁹ Дослідження Міністерства освіти і науки України, Інституту модернізації змісту освіти та програми «Безпечний простір», у рамках якого було проведено опитування серед дітей віком від 10 до 14 років у період з листопада 2023 року по січень 2024 року, посилання: <https://mon.gov.ua/news/prychyny-bulinhu-rezultaty-masshtabnoho-doslidzhennia-v-ukrainskykh-shkolakh>

²⁰ Згідно з українським законодавством, дитина - це особа віком до 18 років.

	<p><i>Булінг – діяння (дії або бездіяльність) учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи та (або) такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого.</i></p>	<p>антибулінгового законодавства на інші середовища, де булінг може мати місце:</p> <p><i>Булінг – психологічне, фізичне, економічне чи сексуальне насильство, тобто будь-яке умисне діяння (дія або бездіяльність), у тому числі із застосуванням засобів електронних комунікацій, яке систематично вчиняється особою стосовно дитини, з якою вони є учасниками одного колективу, або дитиною стосовно іншого учасника одного колективу²¹ та яке порушує права, свободи, законні інтереси потерпілої особи та/або перешкоджає виконанню нею визначених законодавством обов'язків.</i></p> <p>Вводячи поняття «колектив», законодавець визнає, що булінг може відбуватися в будь-якому колективному середовищі – не лише в освітньому, – де діти займаються такою діяльністю, як навчання, спорт, творчість, відновлення, відпочинок, лікування, але не виключно.</p>
<p>Включення булінгу, мобінгу та насильства за ознакою статі як складових у визначення жорстокого поводження з дитиною та розширення сфери застосування відповідних заходів захисту</p>	<p>Визначення жорстокого поводження з дитиною, яке передбачає заходи захисту дітей, що стикаються з ним, не охоплювало булінг, мобінг та насильство за ознакою статі, що залишало дітей, які стикаються з цими явищами, без належного захисту.</p>	<p>Визначення жорстокого поводження з дитиною доповнено такими складовими як булінг, мобінг та насильство за ознакою статі, що розширює заходи захисту²² від жорстокого поводження з дітьми в цих випадках:</p> <p><i>Жорстоке поводження з дитиною – будь-які форми фізичного, психологічного, сексуального або економічного насильства над дитиною, зокрема домашнього насильства, насильства за ознакою статі, булінгу, мобінгу, а також</i></p>

²¹ Колектив - група з двох або більше осіб, які об'єднані (організовані) відповідно до законодавства з метою здобуття освіти, тренування, творчості, оздоровлення, відпочинку, лікування тощо та не перебувають між собою у трудових відносинах.

²² Для більш детальної інформації про заходи захисту від жорстокого поводження з дітьми, будь ласка, дивіться схему, наведену після цієї таблиці.

		будь-які незаконні угоди стосовно дитини, зокрема вербування, переміщення, переховування, передача або одержання дитини, вчинені з метою експлуатації, з використанням обману, шантажу чи уразливого стану дитини.
Надання соціальних послуг	Булінг не відносився до категорії жорстокого поводження з дітьми, тому діти, які зазнавали булінгу, не отримували автоматично доступ до соціальних послуг. ²³	Забезпечено доступ до соціальних послуг дітям, які зіткнулися із загрозою життю або здоров'ю, у тому числі внаслідок булінгу. Такі послуги фінансуються з державного бюджету.

Зверніть увагу: Адміністративна відповідальність за булінг залишається без змін і застосовується лише до випадків булінгу, що відбуваються в межах освітнього процесу. Однак законопроект №9400²⁴ може розширити цю відповідальність.

Як виглядають заходи протидії булінгу на практиці

3. Міністерства²⁵ запустили пілотний проєкт для центрів захисту дітей

Довідкова інформація: В Україні проблема насильства над дітьми є предметом занепокоєння. Різні суб'єкти, включаючи соціальні служби, медичні установи, правоохоронні органи, прокуратуру та суддів, працюють над захистом прав дітей. Однак ці зусилля часто є нескоординованими, оскільки не існує ефективного механізму перенаправлення. Як наслідок, діти часто зазнають ретравматизації, оскільки їм доводиться проходити численні допити, що проводяться різними установами²⁶.

²³ Згідно з українським законодавством, соціальні послуги повинні надаватися людям, які стикаються із загрозою їхньому життю або здоров'ю, включаючи жорстоке поводження з дітьми.

²⁴ Законопроект № 9400 від 19 червня 2023 року. Посилання: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/42132>

²⁵ Зокрема, Міністерство юстиції, Офіс Генерального прокурора, Міністерство внутрішніх справ, Міністерство соціальної політики та Міністерство охорони здоров'я.

²⁶ Посилання на джерело: https://www.unicef.org/ukraine/media/21316/file/BARNAHUS_web_2.pdf

Для вирішення цієї проблеми в Україні за підтримки ЮНІСЕФ та Міжвідомчої координаційної ради з питань правосуддя щодо неповнолітніх впроваджується модель «Барнахус»²⁷. У липні 2020 року було створено робочу групу з нагляду за впровадженням моделі «Барнахус». До початку повномасштабного вторгнення в Миколаєві вже був створений і працював «Барнахус». Станом на початок грудня 2022 року модель «Барнахус» також була створена і запрацювала у Вінницькій, Тернопільській та Київській областях²⁸. Незважаючи на ці досягнення, законодавства, яке б регулювало та інституціоналізувало модель «Барнахус», не існувало.

Подальші зміни: 26 липня 2024 року Міністерства підписали спільний [Наказ № 2218/5/180/523/352-Н/1306](#), яким впроваджується пілотний проєкт створення центрів захисту дитини за моделлю «Барнахус» (далі – Центр). Завданнями Центру є:

- Забезпечити дружнє середовище для дітей, які пережили насильство або є свідками у кримінальному провадженні, під час проведення слідчих (процесуальних) дій.
- Забезпечити надання дітям, які пережили насильство або є свідками у кримінальному провадженні, комплексної соціальної, психологічної, правничої та долікарської допомоги.

Центр є міждисциплінарною, спеціалізованою установою та структурним підрозділом іншого закладу, що створюється для проведення слідчих дій, передбачених Кримінальним процесуальним кодексом, у дружньому до дитини середовищі. Він надає комплексну соціальну, психологічну, правничу, долікарську та інші види допомоги і послуг дітям, які пережили або стали свідками кримінальних правопорушень.

Модель «Барнахус» умовно складається з чотирьох кімнат, кожна з яких призначена для певної мети:

У рамках пілотного проєкту діти можуть бути доставлені до Центру Національною поліцією, іншими органами досудового розслідування, місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та/або іншими довіреними особами — членами сім'ї, родичами, друзями. Це відбувається за згодою законного представника або особистою згодою дитини для проведення слідчих дій у дружньому для дитини середовищі з метою мінімізації її травматизації.

Обов'язковим початковим кроком є зустріч з психологом або фахівцем із соціальної роботи в Центрі, де:

- оцінюються потреби дитини;

²⁷ «Барнахус» - у перекладі з ісландської мови «будинок для дітей», де під одним дахом організуються міждисциплінарні та міжвідомчі заходи для дітей, які пережили або стали свідками злочинів.

²⁸ Посилання на джерело: <https://www.hsa.org.ua/blog/barnahus-efektyvna-systema-model-roboty-z-ditmy-shho-postrazhdaly-vid-nasylystva-abo-staly-svidkami-takogo-2/>

- дитину та/або законного представника інформують про їх права та доступні послуги (у тому числі про право на отримання безоплатної вторинної правничої допомоги та проходження комплексного медичного обстеження).

Зверніть увагу: Центр надає послуги дітям та їхнім законним представникам безкоштовно.

Обсяг послуг для кожної дитини визначається індивідуально, виходячи з оцінки потреб. За потреби Центр може забезпечити цілодобове перебування дитини та її законного представника.

Після завершення процедур, пов'язаних з перебуванням дитини в Центрі, та її повернення до місця проживання або подальшого перебування, Центр інформує та залучає відповідні органи соціального захисту. Це гарантує подальше надання послуг дітям та сім'ям.

Цей правовий бюлетень розроблений Данською радою у справах біженців (DRC) завдяки фінансуванню від Європейського Союзу, Бюро USAID з питань гуманітарної допомоги, а також Гуманітарного фонду для України.

Деякі терміни, що використовуються у цьому документі, взяті із законопроектів або чинного законодавства. Відповідальність за зміст документа несуть виключно автори. Погляди, висловлені в цьому документі, жодним чином не повинні сприйматися як відображення офіційної позиції Європейського Союзу, USAID, уряду США, Гуманітарного фонду для України чи DRC. Ні Європейська комісія, ні уряд США, ні Фонд не несуть відповідальності за будь-яке використання інформації, що міститься у цьому правовому бюлетені.